

Mijn leven in grote lijnen en de 5 dochters van Tselofchad

- Opgegroeid in een warm, maar arm gezin
- Geboren en getogen in België: nog voor het Tweede Vaticaans Concilie, toen het nog lekker katholiek **tegenover** protestant was: wij werden opgehaald met de bus van de School met de Bijbel, maar steeds achterna goeroepen in het katholieke dorp: vuile protestanten!! Dit wakkerde wel het besef aan: wat zijndie protestanten toch benijdenswaardig!
- Voor Belgische begrippen waren wij als kinderen redelijk vrijgevochten en creatieve kinderen, die de autoritaire gezagsverhouding er minden ingeslepen, opgelegd kregen. We gingen vrijmoedig met onze ouders om, we hoorden wel tijdens de maaltijd de Bijbel van kaft tot kaft voorgelezen, gingen wel 2x per zondag naar de kerk, en toch hadden we geen gereformeerd keurslijf om, vonden wij.
- Ik sprak ook van 'arm': mijn vader had tegenslag met het werk, mijn moeder was vrij zwak en vaak ziek – ik heb op mijn 11de jaar mijn moeder ook verloren – maar het was niet breed bij ons. Ik ging op mijn 13de al werken in de vakantie; ik weet nog goed dat ik al het geld ook afgaf. Later toen ik theologie ging studeren, vond ik ook werk om bij te verdienen in de dokken van Antwerpen. Dat was een harde leerschool. Hoe je soms uitgekozen werd om dokwerker voor één dag of drie dagen te worden: dan liep er iemand in het 'kot' boven je en die keek naar je. En dan keek je verlangend, welwillend naar hem terug en soms 'wees' hij met zijn vinger: je mag meedoen, kom maar. Ik ging soms, om hen te behagen, nog iets dichterbij bonkige dokwerkers staan, omdat de kans dan groter was dat je geselecteerd werd.
- De hardheid van deze wereld, het genadeloze heb ik zo 'van binnen' leren kennen. Mijn gevoeligheid voor wie 'niets' heeft, voor wie niet mee kan tellen, is zo enorm gegroeid. Ik leerde theologie aan de 'dokken'. Gecombineerd dat het bij ons thuis nooit een 'vetpot' is geweest, eerder armoedig, heeft voor mij de gevoeligheid voor de armen sterk ontwikkeld, individueel, sociaal en politiek.
Vandaar dat ik het verhaal van de 5 dochters van Tselofchad heb verkozen, ook omdat het vrij onbekend is, in geen enkele liturgische lezingencyclus voorkomt, zelfs niet bij Nico ter Linden, het verhaal gaat, verteld wordt.
- Het is prachtig verhaal, dat over 'bezit' gaat, over 'erfdelen' zoals dat Bijbels heet, ook over vrouwenemancipatie, over vrijmoedig spreken, en over eerlijke verdeling in de wereld.
- We beginnen er maar aan:
Eigenlijk moet je onze lezing samen horen met het vorige hoofdstuk van Numeri, waar er een heel chapter gesproken wordt over de gelijke verdeling van het Beloofde Land.

Je ziet ze daar staan, de vijf dochters van Tselofchad, voor de mannen van Israël: voor Mozes, voor de priester Eleazar, voor de vorsten en voor de hele vergadering (van mannen). Zelfverzekerd zijn ze, bewust van hun zaak en ondeugend. Dat moet wel als je voor zo'n herengalerij wilt verschijnen om 'jouw' probleem voor te leggen. Je moet het spel wel een beetje meespelen – bij het 'gezag' te rade gaan – want anders bereik je helemaal niets.

Die mannen moeten ook hun ogen uitgekeken hebben dat Machla, Noa, Chogla, Milka en Tirsa daar gewoon en vrolijk stonden. Eigenlijk is erfrecht, economie, toekomst bepalen, de naam van je geslacht verder dragen toch een mannenzaak? Daar moet je toch niet over discussiëren of ons voor raadplegen?

Met zicht op het beloofde land

De Israëlieten zaten in de velden van Moab. Dus bijna aan de Jordaan, de grensrivier tussen woestijn en beloofde land. Het nieuwe Israël kreeg er een beetje zin in. Al de voorafgaande hoofdstukken van het boek Numeri hebben veel tegenstand en weerstand beschreven: 'de weg door de woestijn is zo lang', 'was het toch niet goed bij de vleespotten van Egypte', 'moet Mozes als leider wel zoveel te

zeggen hebben', 'zijn er niet teveel reuzen in Kanaän', 'we redden het toch niet'...Van dat gemurmureer werd je doodmoe.

Op 't einde van het boek komt er een omslag. Ze 'geloven' er weer in. Kanaän is toch binnen handbereik? Ex-slaven en vluchtelingen hebben toch ook recht op een stuk bewoonbaar land? Zal God ons dat niet geven om daar zijn rechtvaardige Tora in praktijk te brengen? Het land sociaal verdeeld, ieder een even groot stuk: de 12 stammen van Israël, de geslachten en families, allemaal gelijk behandeld. Geen rijk en arm, geen hoog en laag, slaven bevrijd. Waar gebeurt dat? Is dat geen écht poldermodel?

De vijf dochters

Toen, met al die plannen, stonden de dochters van Tselofchad daar. Ze proefden het vrijheidsdenken, ze beaamden de erfdelenpolitiek, maar...het was toch vooral vanuit mannelijk gezichtspunt bedacht. Het erfdeel is voor de *vader*, die draagt het over op de *zoon*; als er geen *zonen* zijn in het gezin, maar wel *dochters*, kan deze *dochter* niét erven. Het is de *broer* van de *vader* die dan het recht krijgt; en als er geen broers zijn, de naaste *mannelijke* bloedverwant.

De vijf dochters verschijnen nu voor de vierschaar. Zij brengen hun gelijkheidsdenken naar voren: 'onze vader Tselofchad had geen zonen, maar wel een handvol dochters. Vader is gestorven in de woestijn, niét omdat hij opstandig was met Korach (zo vader, zo dochters?), maar gewoon omdat hij oud was. Hij liet geen zonen na, maar alleen ons. Maar wat geeft dat? Kunnen wij als dochters het erfdeel in het beloofde land niet krijgen? Wij kunnen zelf ons potje wel koken en onze economische boontjes doppen. Daar hebben we geen oom of mannelijke bloedverwant voor nodig. Waarom kunnen wij, vrouwen, dit erfdeel niet verwerven?!'

De rechters waren enigszins van hun stuk gebracht. Zo'n pleidooi voor emancipatie in het beloofde land, dat kan niet zomaar opzij geschoven worden. En hun deemoedige reactie was: laten we de Opperste Rechter erbij halen, de HERE God zelf. Dat is een hele toegeving voor mannen, die het meestal zelf weten te bedisselen.

En het antwoord van de HEER komt ook. Wat dacht u? Voor wie kiest Hij partij?

*Heren, de dochters van Selofchad hebben recht gesproken,
zeker zul je aan hen bezit van een erfdeel geven
temidden van de broers van hun vader.*

Laat het erfdeel van hun vader overgaan op hen. (Num.27:7)

En, maak er meteen een 'wetje' van:

*Stel, een man sterft en geen zoon is de zijne,
doen overgaan zult ge zijn erfdeel
op een dochter van hem! (vers 8)*

Zo, die overwinning is binnen! Dat is een feestje waard. Voor de vrouwen uiteraard! De mannen mogen wel meevieren! In Kanaän moeten de vijf dochters nog wel eens aankloppen bij Jozua, om wel degelijk hun recht te halen (Joz.17), maar het komt goed. Ze krijgen met zijn vijven een erfdeel. Zo is de mannelijke cirkel van macht doorbroken.

Uit de stam Manasse

Het valt op dat aan het begin van Numeri 27 de geslachtslijst tot in het zevende geslacht teruggaat. Het maakt indruk van wie de dochters van Tselofchad nog verder afstammen. Het zit blijkbaar goed. Maar, bij een bijbelkenner rinkelt er wel een belletje: de dochters komen namelijk uit de stam van Manasse, zoon van Jozef.

Hoe was het ook weer? Jozef zelf heeft in Israël geen stam, maar hij had wel twee zonen: Manasse en Efraïm. Wie was het eerst geboren? Jawel, Manasse. Maar wie krijgt de rijkste zegen? De jongste, Efraïm. De oudste moet netjes op zijn beurt wachten.

Jozef had zijn twee zoons nog zo mooi voor zijn vader Jakob klaargezet om hen te laten zegenen: Manasse, de oudste voor Jakobs rechterhand, en Efraïm voor vaders linkerhand. Leg je handen op hun hoofd, vader, en het is in orde. Maar wat deed Jakob: hij kruiste zijn handen! De linkerhand

kwam nu op het hoofd van Manasse, zijn rechter rustte op Efraïm (Gen.48). Zo hoort het steeds in Israël: de jongste gaat vóór op de oudste, de laatsten worden de eersten.

Tot zo'n stam behoorde nu Tselofchad. Daar waar men in het bijzonder moest leren:

*Wie later is geboren
komt eerder aan de tijd,
wie lager thuisbehoren
gaan hogerop vrijuit (Gez.482:5)*

De dochters van Tselofchad dachten nu: wij horen in de stam Manasse ook lager thuis, zeker wat het erfdeel betreft. Waarom kan dan ons lager deel ook niet omgekeerd of 'gekruist' worden? En ja, de HEER hoorde hen!

Aan de twee zijden van de Jordaan

Er is nog een leermoment te vinden bij Manasse. Het is de enige stam van heel Israël die zich aan beide zijden van de Jordaan bevindt! Dat is veelzeggend. Het gevaar is namelijk groot dat de meerderheid der stammen in Israël zelf op een gegeven moment de stammen van het 'Overjordaanse' gaan vergeten. Dat zijn er twee en een halve: Ruben, Gad en de halve stam Manasse. Ruben en Gad zijn wel één stam aan de andere kant van de Jordaan, weliswaar de meest kwetsbare kant. Manasse echter is maar met de helft aan de ene kant. Zij zijn duidelijk het zwakst van al. Dat betekent dat de broederschap onderling het hardst daar nodig is. Want als de ene helft wordt aangevallen, moet de andere helft toesnellen. Als je tenminste solidair bent met elkaar. De dochters van Tselofchad laten nu horen: de broederschap is hard nodig in deze stam, maar ook...de zusterschap! Want met flinke broeders kom je nog niet uit bij hen die 'lager' thuis behoren. De dochters telden niet voor het erfrecht. Wel, waar zusterschap beleden wordt, moet dat ook geoeft worden. Manasse weet als geen ander van hoger en lager, van eerst en laatst, van kwetsbaar en gehalveerd te zijn. Wel, oefen dan in die lijn ook zusterschap en solidariteit, als een exempel voor heel Israël!

Nogmaals, de dochters

De kern van het Oude Testament, de Tora, laat de dochters een prominente rol spelen in het beërven van het beloofde land. Vrouwen die erin geloven, die het mannelijk erfrecht doorbreken – en erfrecht is taai! - die vrolijk en vrij een stelletje heren uitdagen, maar het bij God halen. Mooi dat het allemaal ironisch en met een knipoog beschreven wordt...van vrouwen!

Egbert Rooze